

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

# ТЕМА: Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія)



У фізичному розумінні запаховий слід – це частки (молекули) якої-небудь речовини, яка перебуває у газоподібному стані.

Властивість запаху як фізичного тіла варто відрізнити від властивостей запахових слідів у криміналістичному плані. До фізичних властивостей запаху відносять:

- летючість – це здатність речовини, випаровуватися, тобто переходити з рідкого або твердого у газоподібний стан;
- розчинність – здатність газоподібних (пахучих) речовин розчинятися на клітинах нюхового органу людини або тварини і викликати відчуження запаху;
- адсорбцію – поглинання пахучих речовин з газоподібного середовища поверхневим шаром іншої речовини;
- розведення – зміна концентрації речовини, що веде до утворення нової якості запаху;
- дифузю – взаємопроникнення часток однієї речовини в іншу.

На основі зазначених фізичних властивостей запаху визначені криміналістичні властивості запахових слідів:

– **безперервність механізму утворення** – при наявності джерела і відповідних зовнішніх умов запаховий слід утворюється безупинно – доти, доки існує джерело запаху (предмет, речовина). На відміну від трасологічних слідів, утворення яких відбувається в основному миттєво, утворення запахових слідів є триваючий процес. Звідси час виявлення слідів залежить від кількості пахучої речовини в джерелі і зовнішніх умов, у яких відбувається процес слідоутворення;

– **рухливість структури** – характеризує внутрішній стан речовини сліду і свідчить, що між його частками (молекулами) немає зв'язку, вони знаходяться в хаотичному русі і постійно перемішуються між собою і частками середовища, у якій відбувається слідоутворення. З цього випливає, що інтенсивність запаху поблизу джерела більше і забір його треба робити в безпосередній близькості від поверхні джерела запаху або з його поверхні;

– **розсіювання** – це властивість запахового сліду розосереджуватися в ємності або в просторі, тобто змінювати свій обсяг, і в такий спосіб зменшувати кількість запахової речовини в одиниці об'єму;

– **подільність запахових слідів** – речовина, що утворює запаховий слід, знаходиться в газоподібному стані, цей слід може бути розділений на частини, причому кожна з них буде зберігати якісні характеристики цілого. Завдяки виділеній властивості з одного джерела можна одержувати одночасно або з розривом у часі

**– збереження слідів і зразків запаху людини в герметичній упаковці** – означає можливість повного збереження всіх індивідуальних якісно-кількісних характеристик людського запаху і запаху інших речових джерел інформації при переміщенні їх у відповідну обмежену герметичну упаковку (придатність для зберігання ймовірних носіїв слідів запаху людини фактично необмежено довго, протягом десятків років;

**– індивідуальність слідів і зразків запаху людини** – означає, що основні якісні і кількісні параметри запаху кожної конкретної людини неповторні, властиві тільки їй, а тому вона (людина) може бути встановлена за запахом з великої кількості інших запахів;

**– відносна стійкість слідів запаху** – тобто незмінність хімічної структури молекул запаху в умовах навколишнього середовища, що дозволяє збирати і досліджувати їх на предмет встановлення джерела їх походження через певний період часу. При цьому вказані сліди запаху будуть зберігатися досить довго індивідуалізовані ознаки запаху того об'єкта, від якого вони походять, незважаючи на те, що вони будуть знаходитися в оточенні великої кількості слідів запахів інших об'єктів;

**– відносна незмінність зразків запаху людини** – свідчить про те, що основні індивідуальні якісні і кількісні параметри запаху конкретної людини протягом усього її життя залишаються незмінними, тоді як інші якісні і кількісні характеристики її запаху постійно змінюються під впливом продуктів, у т.ч. лікарських препаратів, алкоголю і т.п., наявності шкідливих звичок (куріння і т.п.), фізичних або психічних навантажень та ін., що, в свою чергу, при правильній методиці проведення одорологічного дослідження не може обумовити помилковий результат.

## **Загальна класифікація слідів запаху будь-яких речових джерел за походженням:**

1. *Сліди власного запаху речового джерела, склад яких зумовлений процесами життєдіяльності для живих істот і внутрішніми властивостями для речових джерел неживої природи.*

2. *Сліди набутого запаху речового джерела, які, в свою чергу, поділяються на:*

– *сліди набутого запаху речового джерела тимчасового характеру, від яких дане джерело за певних умов може звільнитися;*

– *сліди набутого запаху речового джерела постійного характеру, від яких дане джерело звільнитися вже не зможе.*

3. *Сліди сукупного запаху речового джерела, які представлені сукупністю всіх чи частини названих різновидів слідів запаху.*

4. *Сліди фонового запаху, тобто сліди запаху інших речових джерел інформації, навколишніх носіїв слідів запаху.*

5. *Сліди остаточного запаху речового джерела, які складаються з усіх чи частини названих слідів запаху і у кінцевому підсумку підлягають дослідженню, в першу чергу, під час того чи іншого напряму позалабораторних одорологічних досліджень.*

## ***Спеціальна класифікація слідів і зразків запаху людини за походженням:***

1. Сліди місцевого індивідуального запаху людини, які визначаються особливостями функціонування шкірних, потових, сальних та ендокринних залоз у ділянці окремих органів або тканин тіла людини.
2. Сліди сукупного індивідуального запаху людини, які складаються з усіх чи частини слідів місцевих індивідуальних запахів конкретної людини.
3. Сліди супутніх запахів людини

## ***За механізмом утворення запахіві сліди можна розділити на дві підгрупи:***

1. Сліди-джерела запаху – це різні матеріальні об'єкти, наприклад, нафталін, бензин, парфуми, сир, комахи, рослини, тварини, люди, тобто матеріальні об'єкти, які за певних умов випаровуються і утворюють запахіві сліди.
2. Сліди-запахи – це газові утворення, хмара-суміш повітря з молекулами пахучої речовини, якщо в даному місці відсутнє безпосереднє джерело запаху.

***Класифікація слідів і зразків запаху за часом їх утворення.*** Щодо вирішення завдань переслідування злочинця або пошуку іншої людини за слідами її запаху на відкритій місцевості та інших речових джерел інформації за звичайних умов повинна відображати такі часові періоди:

1. Гарантованого пошуку людини за слідами її запаху на відкритій поверхні або інших речових джерелах по шляху її пересування.
2. Ускладненого пошуку людини за такими слідами запаху.
3. Неможливості пошуку людини за такими слідами запаху

## Так носіями запахів є:

- а) шматки тканини, волосся, кров, потожирові речовини, сперма, слина та інші виділення, які відділились від тіла людини і пов'язані з її фізіологічною діяльністю;
- б) предмети постійного контакту з тілом людини: одяг, взуття, особисті речі, наприклад, окуляри, гаманець, сумка, носова хусточка, запальничка, гребінець, милиця, парасолька тощо;
- в) об'єкти тимчасового контакту з тілом людини – знаряддя вчинення злочину, предмети праці та інструменти, речі матеріальної обстановки, яких торкалась людина.

Запахові сліди можуть мати як ідентифікаційне та діагностичне значення для розслідування. Так слід-джерело запаху може нести кілька видів інформації: одорологічну (запаху), ідентифікаційну (за формою розташування джерела запаху) та видову (субстанціональну), яка дозволяє судити про якість запахового джерела та його носія.

Слід-запах може нести ідентифікаційну інформацію (про конкретне джерело походження, або групову належність джерела) та діагностичну інформацію (запах парфумів у кімнаті, де раніше була жінка; повітря в жилому масиві, отруєне газами хімзаводу, який знаходиться за межами міста; запах вихлопних газів автомобіля, який зник з місця події тощо).